

ДІЛО

виходить щоденно передпопуднем

**РЕДАКЦІЯ
І АДМІНІСТРАЦІЯ:**
П'єліс, Рінок 10. П. нов.
Конто почт. шал. 143322.
Адреса для телеграм:
"Діло" Львів.
Гол. Редактор приймає
від 1—3 год. передпол.
Рухомісі не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА:
Місячно в краї 4-20 зл.
ЗА ГРАНИЦЕЮ:
В Америці 1 дол., Фінляндії,
Голландії, Бельгії 20-фр. фр.,
Італії 750 зл., Німеччині 750
зл., Швейцарії 5 шв. фр.,
Чехословаччині 30 ч. р.,
Румунії 150 лей, Боснії 750
зл., Австрії 750 зл. Загн.
власні 1 зол.

**В справі стосовно
звертатися
до Адміністрації.**
ЦІНА
ОДНОГО ПРИМІРНИКА
17 сот.

Німеччина на перехрестію.

Що-ж нарешті діється з тим давньо обіщаним, перебакуваним, виправдованим, підтвердженим і сальною редагованим гарантійним пактом? Коли минає тиждень або два мовчанки на цю тему, видається, що ось вранці прохинець у ново-будованій Європі. Та візьмеш у руки часопис, глибнеш на статтю, де повторяться слово "гарантійний пакт" і — вже розчарування! — неважко усе по старому?

І так, і ні. Важка дискусія продовжується. Нова Європа родиться не лише в болю та муках фінансової скрути, але й поті дипломатів. Німеччина добилась тимчасового успіху, але не знає, на як довгу мету він вистачить. Вона дає на перехрестію: між бажанням тимчасового налагодження нормальних відносин у державі та перспективами майбутньої світової політики.

Коли в лютім Німеччина звернулася до Франції з пропозицією підписати гарантійний пакт зі союзними державами, вона мала на меті приковати Францію до Рейну, чого, щоб заборонити їй доступ до центральної Європи. Вона рахувалась з можливістю, що на Францію, яка відкине німецького лобію, впаде важка відповідальність за світовий мир. Але французькому мін. закорд. справ Бріану поведлось дійти до порозуміння з Англією, не вважаючи на всі основні ріжніші у напрямку закордонної політики двох держав.

Нині Німеччина трохи приперта до стін. Приневолювана виявити свою добру волю, вона не знає, в якій мірі, підписавши гарантійний пакт, зможе рахувати на реальний версальський договір. З другого боку вона не хоче зривати за собою всіх мостів можливого порозуміння з С. Р. С. Р. у майбутньому. Ясно, що уряд С. Р. С. Р. хоче заздалегідь звернути увагу Німеччини на наслідки її повного розриву з "орієнтацією на Схід". Відомо, що німецький міністр закорд. справ, Штрессман розмовляв потайки на цю тему з представником С. Р. С. Р. Літвіновим; совітський амбасадор у Берліні Крестинський їздив літаком до Москви, де спільно з Красіном, Раковським та Чічеріном радили над новим ситуацією. Англійські часописи ведуть навіть інформацію, що берлінське порозуміння з Москвою, щоб до менту, коли Німеччина ввійде до Ліги Націй, С. Р. С. Р. аї там вислати свого представника в характері слухача.

Ця заїстка є подекуди в супечності з кампанією більшовицької преси проти намагання Німеччини діяти до угоди з твояцями версальського миру. "Лібераль" тиждень тому явно погрожував Німеччині, кажучи, що "С. Р. С. Р. (на такий випадок) вже вівсім інших засобах, ніж ті, які потрібні для зміцнення політичних та економічних відносин з Німеччиною". Що-ж на це Берлін? Він дикається, щоб гарантійний пакт не звернув свого вістря проти С. Р. С. Р. і щоб порозуміння з Парижем не збли-

зило Варшаву з Москвою. У всякому разі: договір у Рапалло поставлений під питайний знак. Німеччина хотіла би погодити свої обрахунки на С. Р. С. Р. з гарантійним договором, який у ніякому разі не може її пошкодити. Але необхідна тимчасова дипломатична гра псує подекуди перспективи політики на дальшу мету. І Франція

і С. Р. С. Р. звертаються до Німеччини з таким самим питанням: — чи вона ширяє у бажанні миру? А труднющ, щоб відповідати ширі на це питання в тому, що кожна з держав, кажучи "мир", має на думці власні виключні інтереси, що шкодять "конкуренційним" державам.

Тому дискусія продовжується. Берлін покищо вважає корисним продовжувати її.

Українська школа в ярмі.

Промова голови Української Парламентарної Репрезентації п. сенатора Черкавського, виголошена дня 22. червня у польському сенаті при обговорюванні бюджету міністерства освіти.

(Докінчення.)

Тепер про вищу школу. Тойже п. міністер Скішинський на засіданні Ліги Націй заявив урочисто, що польський уряд організує для українців осіню 1924 р. український університет. І ця заява польського міністра остала тільки гарною декларациєю. І дема українського університету (обіцяного Скішинським!) не то у Львові, як у центрі напих західних земель, але і в Кракові його дотепер нема. Отже остали без виконання обітниця, заповіджені під словом честі на міжнародному терені таксамо, як без виконання стоїть по нинішній день відомий паперовий закон з 1922 р., що передбачає організацію університету у Східній Галичині до осені 1924 р. Тепер уряд відновляє катедру української літератури на краківському університеті, як це видно з постанов ради міністрів. Отже уряд робить Українцям велику ласку, що дає одну українську катедру і то не у Львові а в Кракові, бо зі Львова уряд намагається усіми силами вигнати все українське з метою скорої польонізації. (Голос на правіці: Львів польонізації не потребує!). Львів є тільки польським острівцем серед українського моря, а острів може бути кожної хвилі залатий морськими водами.

У бюджеті міністерства освіти передбачено на 1925 рік суму 260.000 зл. на організацію т. за "русского інституту" в Кракові. Звертаю увагу, що на міжнародному терені та в законі з 1922 р. який був спрешований в мету пропаганди за кордоном, невдоволено говориться про університет, а не про інститут, а саме в теперішньому бюджеті є позиція для якогось інституту, якого теж ніхто й організувати не думає.

А в якому положенні наше приватне шкільництво? Може держава дає які субвенції чи допомоги для нього? А допомоги в теперішній час, у час зuboжіння та виснаження нашого народу були би потрібні. Та нема ні одного гроша. (Міністер освіти Ст. Грабські: Так само не дається і польським приватним школам!). Перепрошую п. міністра, для польського середнього шкільництва уділено дуже багато. Крім цього користає воно з широкої допомоги держави взагалі. Ми згодошували внески в освітній комісії про допомоги приватним українським гімназіям на Волині, а то: в Ковчані-

в Луцьку і Рівнім. Внески впали, а міністерство від себе теж нічого для тих гімназій не прелімінувало. Навпаки міністерство дурює розпорядки місцевої шкільної влади, метою яких є поставлення тих гімназій у такі матеріальні обставини, щоб вони перестали існувати. І так у минулому році закрито три низших класів у кремінецькій гімназії. Інтервенція у міністерстві нічого не помогла. Міністерство прамує до того, щоб позакривати наші школи, наші бурси і взагалі усі установи, які ширять рідину освіти та підготовляють нове освічене покоління української інтелігенції. Міністерство робить все можливе, щоб зменшити продукцію тої інтелігенції, хоча, як колись російський уряд, держати наш народ у темноті для легшого переведення польонізації наших земель. Недавно замкнуто в Перемишлі бурсу ім. св. Миколая, в якій мала дешево удержання молоді, що вчачала до шкіл, переважно до гімназій. А що найважчийше і що мушу підкреслити окрема, то абітурієнтів з VIII. класу перемиської української гімназії не допущено до матурі. Учні тепер не знають, що мають робити. Кари ці примінено до них за те, буїли то вони займалися бльшешевизмом, бо у деяких учнів у часі ревізії... (Голос: Пан сенатор це похваляє?) — кажу правду — знайдено комуністичну бібулу. Панове, в Перемишлі, де відбувався процес посла Лавицького, в часі якого, як і перед тим, відбулося кілька комуністичних віч і на них розкинуто тисячі відповідних відозв, у тому Перемишлі знайдете на кожному кроці комуністичну бібулу. Я переконаний, що і в багатьох учнів польських шкіл і в багатьох Полків при переведенні ревізії знайденоб таку саму бібулу з тої простої причини, що молоді все охоча на заборонені овочі. Але влада перевела ревізію тільки в українській школі. (Міністер освіти Грабські: По спробі аттестату на директора гімназії "Русина". — Сен. Черкавський: Та замаху не допускався учень гімназії! — Грабські: Учень! — Черк.: бувший учень! — Грабські: учень 7 класу!). Міністерство повинно держатися тої розумної педагогічної засади, щоб до учнів привинувати дуже обережно кари за мінні учинки, які в північному віці буде сам учень осуджувати. (Сьомий Мажосім: А учень-

сом дозволить йому робити все, чого захоче!). Кошків, а північ був молодішою людяно, був дехто і соціалістом і п. міністер освіти теж належав до соціалістичної партії та перчитував і сам писав соціалістичну бібулу. Не диво прот, що і в Перемишлі могла молоді читати комуністичну літературу. Треба до цього відноситися дуже обережно, треба над тим застановлятися, а шонайменше не треба за провини одного учня карати цілої класи. (Сен. Каньовські: То не провини, а злочин!) В ніякому випадку не можна карати аж двох цілих клас за те, що в одного учня знайдено комуністичну бібулу. (Голос: і революцій!) Зрештою про ту нещасну бібулу всіляко розказують. Кажуть, наприклад, що її підкинуло впрочно, щоб мати заїтню точку для репресій, (Голос: Завжди так годириться!), щоб провину репресії до цілої гімназії, що є культурним середовищем на тамошніх українських землях, що стоять у першому ряді зашої польонізаційної роботи. Наша суспільність не реконана, що політична помилка підкинула бібулу-злочинця, щоб її вийти при ревізії. Так твердить українська суспільність, яка чейже має право на опінію в цій справі таксамо, як польська суспільність, які ви, панове, що довідуетесь про всі ті факти зі спеціальних донесень і тенденційних висновків. У гімназії ім. Лелазеля у Вальмі бувся випадок, якого не знає історія шкільництва на цілому світі. (Голос: Теж поліція підкинула!) Знайдено там склад зброї та вибухових матеріалів, доконало та нечуваного абиякства. Одне таких репресій, як у Перемишлі, міністерство не прийняло до всіх учнів гімназії Лелазеля. А не прийняло їх там тому, що це польська гімназія а не українська.

Прощу панів, я одержав незалежно листа з того самого Перемишля. Пишуть мені, що недавно в нахазу куратора львівської шкільної округи зайнятою з жіночої гімназії дівчинку Писевську, що азе заведені 12 літ. Виякнули її зі школи не зняти за що, бо куратор про причину не сказав. Чи і та 12-ти літня дитина є небезпечною комуністкою, чи і вона належить до якоїсь змови. (Голос: "Байки пані оповідала!")

При кінці хочу звернути увагу на постанови, прийняті Радою міністрів відносно українського шкільництва. Про деякі з них я вже казав. На тому місці зверну увагу на постанову, яка заповідає організацію матуральної комісії для українських приватних гімназій. Ще перед появою тої постанови звернувся наш клас до міністерства освіти з жалобою, що волинська шкільна кураторія змушує абітурієнтів приймати українських гімназій складаючи іспити з російської літератури, хоч в українській гімназії викладали російської літератури заборонили та сама Кураторія. На нашу інтервенцію міністерство погодилося сразу будімо корисно. Але недавно одержали ми депешу з Волині, а політ і листи про те, що волинська Кураторія на чимирі організувати матуральні іспити з російської літератури.

Стихійна катастрофа.

Повінь.

Гіналії тому, що міністерство тільки спитало, чи можна створити таку комісію, а куратор відповів, що не можна. Отже де правда? Хто отже сказав правду, міністерство чи куратор? А тимчасом час пливе, шкільні вже кімнати і очолювачі асу-переч розпорядку Рад міністрів такої комісії не буде. (Ср. Грабські: буде! — Пана міністра з того міста прошу Вас під зацікавленням, зобов'язавши комісію створити! — А міністерство Ст. Грабські: Я рішив і буде! — Черк.: Але коли? — Волинський куратор каже, що не буде, бо вже нема часу. — Грабські: То буде в осени! — Черк.: Але ж абсурдність стратити цілий рік!). Нинішню постанову відносно приготування підручників для українських шкіл. Пригадає нам не факт, який мав місце в попередньому році. Видано підручник для навчання української мови в народних школах під заголомком „Учители“. Книжка ця після вісного ряду поправок і доповнень педагогічного характеру, бо з педагогічного боку підручник уложений добре, отримала апробату міністерства освіти і була видрукувана. Тимчасом сталося інше. Несподівано для громадянства з'явився новий підручник для науки української мови під назв. „Зірка“. Не вважаючи на те, що підручник не має ніякої педагогічної вартості, що має кількасот (понад 300) всяких похибок, все таки він одержав не лише апробату міністерства, але й окреме поручення аживати його в школах виключно. Учителі нарікали, що з цього підручника абсолютно не можна дітей навчити читати, але книжку введено до школи на Волинні примусово. (Голос у центрі: Навіть у Берліні виходять кращі підручники!). Висміяла той підручник і місцева польська преса (в Луцьку), але не вважаючи на те, що польські інспектори загрожували учителям звільненням із посади, якщо вони не виконують інспекторського доручення. Цей підручник я панами зараз покажу (голос на правій: здалека!). Не здалека, а положу його перед пана міністра. Є тут і між сенаторами Польськими знавці української мови. Є між ними такий добрий знавець як сенатор Седлєцький, отже він може видати оцінку про цей підручник. Інтересів в справі того абсурдного підручника не дала ніяких наслідків. Нам осталося одно, а то: віддати до об'єктивної педагогічної думки в Польщі та поза нею, що ми і зробимо. Маючи такі факти

катастрофа, яка, як зважалося, обмежиться лише до сіл розсипаних над більшими ріками, стає загальною. Щораз нові звістки стверджують, що навіть малі річки та потоки виступили з берегів і залили поля, до яких ніколи не доконали. А дощ паде далі і не дає висохнути полям, яких земля не в силі більше витягнути води з себе та держити її на поверхні великими калабанями, ставками, а недалекі ріки — своєрідним морем. Дощ, під якого культурні краї давно найшли захист та охорону, в силі знищити цілорічне добро, і так уже злилене, нашого селянського народу.

Львівський „Денник людюв“ кидає а нагоди катастрофи таких кілька влучних міркувань: „Уряд прийде з допомогою, яка може висловитися в тім, що знищенням господарствам відпишуть податки, а може й дасть яку підмогу, за яку можна буде купити корець жита або два корці бараболі! Та що далі? Що буде, коли й в найближшій році небо не буде ласкаве і врожай не поведеться? І тут в усій повноті виступає злочин загребущої політики уряду, який душив колишню Галичину податками, здирав із селянина останнє лахміття, а за те не давав нічого. Ріки та численні долини, що перерізають Галичину (у тексті „Малопольшу“) не урегульовані, річища не поглиблені. Не треба було аж такої катастрофічної повені, як у цьому році, щоб ріки вийшли з берегів.

фабрикації підручників міністерством освіти для України, згорі можемо притякнути, які будуть підручники. А саме про них йде мова в дотичній постанові ради міністрів.

Кінчаю. Так представляється справа з нашими школами. Очевидно не з метою згоди та доброго співжиття двох народів видається такий шкільний закон, такі виконавчі розпорядки до нього. До згоди і доброго співжиття не причиниться ні діяльність усіх рад „кресових“, ні комітет для тав. справ національних меншостей, бо все це робиться з метою польонізації України і Білорусинів. Ми всі знаємо це прекрасно, бо всі бачимо деякі факти і відповідну літературу теж читали. Читаємо все те, що пише п. Грабські в „Сло-

вості“ було трохи густіших по-лів, а вже Дністер або Сан розливав широко свої води та нинішні прибережні, найбільше врожайні лаводи та поля. А селянин орав та сіяв з року в рік з питомим йому заваяттям та наївною надією, що — стане краще“.

Теми австрійських податків, які були великі, краще ним не торкатись. Навіть на допомогу уряду жертвам катастрофи покищо — надіяні, як і колись на регуляцію рік. Імовірно кожний повіт, як не кожне село, будуть приневолені питуватись власними силами, тим більше, що в польських повітах повільно лютує так само, і не важко догадатись, що уряд зверне свою увагу в першу чергу на польські землі, хоча би менше знищені.

Ось кілька подробиць про стан катастрофи: ріка Стрий на всьому бігу розлита. Прибережні села та містечко Соколів під водою. Міст у напрямку Станиславова залитий і залізничний рух можливий тільки через пересідку. Вола під стрийським мостом на 180 м. Величезні втрати головно у повіті стрийським та жидачівським. Деякі лани збіжжя плавають. У деяких селах війсьсько ратує населення. У Самбірщині поля залиті на просторі 20.000 моргів, а лаводи як оком сягнеш. Згідно з останніми звістками Дністер там трохи понизився. Залізничний шлях Львів-Самбір був перерваний 10 год. На повітових та громадських дорогах позривало мости

ві польським і в окремих книжках, всяких „увагах“ і т. и. та знаємо до чого все це змірає та до чого дійде.

Накінєць прошу панів... Мій внесок про уdlлення деякої субсидії для українських приватних шкіл перепав у комісії а натомість проий внесок на уdlлення 108.000 зол. на білоруське середнє шкільництво. З тої трибуни ще раз спробую поставити свій внесок, щоби і нашим середнім українським школам була дана субсидія. Отже у відділі § 5. II суми 85.000, піднесеної вже на 108.000 зол., тобто до суми 193.600 зол. для білоруських шкіл, пропоную піднести ще на 100.000 зол. тобто до суми 293.600 зол. на субвенції для українських середніх шкіл.

українськими, дуже часто не зовсім чужі нам, — бо це ж і ми творили чи допомагали творити, бо це ж і ми їх поширювали. Ось тому на велико-українські форми чужих слів, однакові з формами московськими, не можна дивитись, ніби лише як на позички з москвощини, — ні, історія культури виразно каже нам якраз навпаки, — це форми дуже часто українські, перенесені нами або від нас на Москву. Форма, скажемо *клас* (пор. англ. *class*) — це й наша українська форма, яку ми ширили разом з своїм шкільництвом по Московщині; а форма *класа* на Великій Україні була й єсть формою латино-польською.

Із вищесказаного ясно, що коли на Великій Україні форма позичених слів однакова з московською, то це в багатьох випадках лише тому, що не мало цих слів Москва перейняла з України або через українців взагалі. Навпаки, однакові форми галицькі й польські свідчать частіше про переймання (особливо за XVIII—XIX століття) цих форм з польського, бо ж поляки творили свої форми цілком відмінні від велико-українських, без особливої й помітної допомоги галичан.

Часом кажуть, ніби галицькі форми чужих слів — це форми, перейняті від німців (австрійців), а не поляків. Це не зовсім відповідає дійсності, бо звичайне правило в світі таке, що чужі слова прихо-

Від Комітету Допомоги Голодному Селу одержуємо такі звістки.

В цю хвилину не маємо ще можливості подати докладно про розміри катастрофи. Подаємо її відомості, які вже надійшли з сучасного повіту Комарно: Трагедія улітні дощі спричинили повінь у такій мірі як 1913 року. В сучасній повіті Комарно коли Дністер вилив Верешницю з бічними потоками. Влі сніжати над Дністром і Верешницею аляті водою; та само бічні потоки Верешниці. Сніг в покосах і в копцях збрала вода на долини Дністра — а пай далі; нескошена трава замулена піском і землею зірваною з полів. Збіжжя прибиті до землі, а конюшина в копцях; зігнило до 75% — не можна просушити задля браку погоди. — Село Тершків положе між Дністром і Лівицею шде під водою. Від пелілі вода сягає до стріх. 50 родин 230 дуа осталося без хліба — без можливості мешкати навіть на підлашках, бо кожної хвилини можуть під напором води завалитись хати і інші будинки. Тершків знищений цілком: всі поля і сніжати. Село Монастиресь, Мости всі сніжати і „і, поля (засіяні) під водою. Села Колодуби, Повергів, Сусіла, Погірці і Подільці всі сніжати під водою. Згадані села положе на Дністром. Села положе на Верешницею, а саме: Поріче, Грунт, Поріче, Задвірне, Бірче, Чуловичі, Катериничі, Якимичі, Клішко, Комарно, Березень, Нове Село, Андришів, Лівиці і Підвіринець не поdlвають своїх сніжатеї, а знаймають у гр. Ландкоронського поdlжені над Верешницею, почавши від Любіня великого аж до Дністра в числі понад 3000 моргів, до части за готіаку, а почасти на вір робок за копання бараболі і зривних бураків. Влі згадані сніжати знищені повіною, а люде мусять заплатити і відробити окол 60 до 100 зол. за морг. Коли слота потриває ще пару днів, то всі палія рілнннса на сьогорічний збр пропадає.

Поплики.

В цілях вяснення розмірї катастрофи і організації а звязку з цю допомогоюї акції необхідно жати як найдокладнішї відомості про розміри шкді, задоляних розливом рік. Красивий Комітет Допомоги Голодному Селу звертається до всіх повітових і сільських Комітетів допомоги Голодному Селу і до окремих діячів а прохання

ПРОФ. ІВАН ОГІНЬКО.

2)

Рідна традиція і мова.
Про правопис та вимову чужих слів

(Продовження.)

Дуже багато зробили українці для усталення московського правопису і взагалі для утворення нової московської літературної мови. В справі чужих слів Україна за XVII і поч. XVIII віків була головним провідником їх для Росії, бо вона в той час культурно стояла вище від неї. Через Україну увесь час йшли чужі слова в Захід (особливо від Польщі) до Росії; Україна витворила навіть свої форми і свої власні способи позичання чужих слів; Україна не переймала насліду чужі слова, але постійно україншувала їх, напв, чуже *г* ми частіше вимовляли по своїйому, як тихе: *логика*; чуже *і* ми частіше вимовляли тих по своїйому, не м'ягчучи його: *философія*, і що тишчелітнію авичку свою вщепили в Москві.

Особливо багато чужих слів занесли українці на Москву в добу Петра I († 1725 р.). Українці культур-триччі густою лавою оточували цар-реформатора, працювали до його міністерств, працювали

як перекладчики, працювали за кордоном по різних посольствах і т. и. А на вищих церковних посадах, на посадах учительських і ин. було їх тоді сила нечислена...“) Звичайно, всі ці культурні працівники наші московшились, писали й габорили мовою російською, але серед них було дуже багато й таких, яких приневолено їхати на Москву й які прї першій можноті кидали її та втікали додому. Ось за цю добу Петра I до московської літературної мови вноситься дуже багато західних слів, але сила цих слів була відомо в нас на Україні ще за 100—200 років до того. Багато з цих нових слів прийшли на Москву не просто з Заходу, а з України. Звичайно, сказати точно, що саме принесли українці на Москву в царині чужих слів, трудно, але одне безперечне, — в утворенні чужих слів для московської літературної мови українці зробили надзвичайно багато...“)

Таким чином ті форми чужих слів, які тепер бачимо в формі московській і які однакові з формами

*) Дня К. В. Харламович, Малоросійське вліані на великоросійську церковну мову, Київ, 1914 р., т. I ст. XXIV—LXXVI. І це поки-що лише і тоді!

**) Докладніше про це в розповіді в своїй статті: „Къ вопросу объ иностранннхъ словахъ, вошедшихъ въ русскій языкъ при Петрѣ Великомъ“, дна „Русск. Филолог. Вѣстникъ“ за 1911 р., кн. 3—4.

(Продовження буде)

а якнайкоротшому часі подати вичерпуючі відомості про шкоди, заподіяні розливом рік. Необхідно дати такі відомості:

1. Розливом яких річок спричинені шкоди.
2. Які села в повіті потерпіли.
3. Які школи заподіяв розлив рік у будинках, сніжках, збіжжю.
4. Скільки родин потребує допомоги в окремих селах.
5. На яку приблизно суму можна обхвалувати втрати, заподіяні розливом.

При цій нагоді просимо також подати інформації про шкоди, заподіяні градом.

Красний Комітет звертає увагу на необхідність подати якнайточніші інформації в найкоротший час.

КОМУНІНАТ

Красного товариства господарського „Сільський Господар“.

Наші голодуючі села понад Дністром, Стриєм, Бистрицею, Світою і іншими річками, заледяла в останніх днях червня велика похолодіння, тисячі гектарів найурожайнішої рілля, більша половина наших найкращих сніжків і чимало молодих осель ще нині під водою. Там пропала уся цілорічна хліборобська праця і уся налія, що за кілька неділь покінчиться голод. Але й у всіх інших повітах спричинили зливи та бурі величезні втрати; дозрівалі озимини (пересушім життя) покручені і поломані, конюшини і трави гинуть на пососах. Наші села знову не зможуть дати прожитку навіть своєму населенню й худобі. Руїна села продовжується й поглиблюється.

Щоб гідно стати в обороні нашого загубленого села, захистити його в цей лютий час перед додатковим гнетом і забезпечити йому справедливий уділ в допомогі акції, за яку наше товариство старється, Головна Рада Красного товариства господарського „Сільський Господар“ звертається отсим до всіх своїх філій, повітових і сільських організацій та окремих одиниць, що живуть серед нашого сільського люду і знають його горе, щоб вони усі чимскорше надіслали товариству (Львів, вул. Зимоновича 4. 20) докладні відомості про втрати в хліборобській продукції, спричинені зливами та похолодінням. В кожній відомості просимо подати приблизну кількість гектарів знищеної рілля і сніжків, величину втраченого збору (верно і солома та папі в метричних сотнах), кількість ушкоджених хат, та зазначити: чи державні установи почали яку допомогую акцію, чи ні і т. п.

Швидкі рішучі відомлення дають товариству змогу виступити де слід з повним образом рішучої катастрофи на наших землях і як слід стати в обороні нашого селянства. Рада товариства вже звернулася в цій справі до Клубу українських посівів у варшавських соймі.

Львів дня 1. липня 1925.

Красне товариство господарське „Сільський Господар“ у Львові.

У. С. Р. Р.

Поворотне українизації профспілок.

На нараді голів і секретарів профспілок у Києві склалося, що профспілки повинні провадити роботу по українській поворотній, обмежуючись лише до перевернення відповідності на українську мову, натомість нічого не роблять для українизації самої робітничої маси, яка на повсюдному склалася з робітників-Українців. В прийнятій нарадою резолюції між инш. говориться, що українизація треба повести присвоєнням текстом, культурну роботу в спілках провадити українською мовою, для апарату профспілок слід в будучих округах підібрати знайомих українську мову співробітників, а відповідальні робітники в профспілках слід на різних зборах мусати „хвалити українську мову“.

(„Вільшовик“).

Парцеляція й осадництво.

Загальна дебата в соймі над основами тав. земельної реформи.

(Помічання.)

Пос. Тугут (Клуб праці). Земельна реформа має в Польщі довгу нещасну долю. Ще менше почесним є самотаж і демагогія, при допомозі якої утворюється інтерес свого фільварку з публіцистичним добром. Тепер власне ведеться агітація проти зем. реформи. Закон в 1920 р., хоч мав твердіші постанови, як теперішній, був прийнятий односторонньо. Сьогодні підраджується основі законопроєкту, а тому в простих головах повстає думка, що в Польщі регулятором життя є не державний розум, а страх перед більшовиками. Пос. Строньскі виступає проти зем. реформи, бо — мовляв — тоді обнищать продукція, але одночасно заважає, що ділячі будиби готові відступити землю, але по добрій ціні. А що ж тоді станеться з продукцією? Другий його аргументом є те, що тим не заспокоїться голод у землі. Виглядає це так, як в кімнаті дусилося 40 осіб, а хтось, що стоїть при вікні, не хотів його відчинити, бо у вікні не поміститься всіх осіб. Також нема що говорити про оборону краю, бо землю найкраще оборонити селяни. Там в р. 1920 самі ділячі бажали собі реформи. Справа зем. реформи є сьогодні справою гри сил. Йде про те, щоб те явище спроводити в означене корити. Велика власність корчилася від 1863 р. все більше. В останніх часах між ділчачами домінувала думка, щоб позбутися надлишку землі, а на решті завести інтензивніший господарку. Є це добра і здорова тенденція. Шлях та мала свої заслуги для Польщі, за які казала собі добре заплатити. Зрештою, тепер вже чимраз менше потомків лицарів, а серед ділчачів є більше людей, що в їх гербах замість мечів стерчать вахрехи.

Пропонований контингент 200 тис. гект. річно є реальний. Вже дотепер розпарцельовувано річно 100 тис. гект. При кращій законі можна розпарцельовувати пропоновану кількість. В р. 1925 слід оголосити виказ маєтків, які мають бути розпарцельовані за 10 літ, щоб вининити непевність у ділчачів, чи мають робити вклади в господарство, чи ні. Шкож торкається того, що ділчачам лишається 180 гект., то мало дається про це сказати. Це ж етап, а нашим змаганням є 15 гект. Але що така перебулоза зем. устрою була би великим потрясінням, то годимося на 180 гект., а після будемо думати про дальшу редукцію (Голос на правіці: І так далі, і так далі). Певно, що маєте журитися на рати, довідається відразу. Шодо ціни за землю, то було би справедливим прийняти ту ціну, яку власник задекларував при маєтковому податку.

До зем. реформи не слід вмішувати побічних оглядів, а саме вже й так дражний національної квестії. Уст. 2-гий параграф. 50 не повинні бути вдержанні. Було би річю каригідною і провоюючою, коли б на „кре-сах“ не взято на увагу в першу чергу місцевого населення. Якщо по доповненні господарства місцевого населення лишиться якийсь простір, то ніщо не промовляє проти того, щоб там перенести осадників з інших околиць Польщі, де рілннє населення є густіше, як деінде. Однак коли б держава віддала цілі маєтки осадникам з другого кінця держави, то це було би поглибленням пропасти між Польщею і країнинами селенням. Проти приватної, добровільної парцеляції не можна нічого мати. Але за те повинні бу-

ти виключені посередні інституції, які крім надужити тримають іще землю цілими роками в своїх руках ві спекуляційними цілями. Келсько загосподаровані ліси повинні перейти в руки держави.

Що ж до ціни, то слід стояти на становищі історичної справедливості. Ціна буде тим справедливіша, чим більша буде зближена до зера. Та річ не в ціні, а в тім, щоб земля якнайкорше найшла в селянських руках. П. Строньскі заявив, що цілий захід перелякається таким законом. Захід має часніший приклади, бо в р. 1907 був переведений принцип впадіння в Англії і ніхто не заложував рук, ані не перестав уважати Англії культурною державою. Очевидно, ціна не може бути спекуляційна, але не бачу потреби, щоб була дуже зредукована. (Пос. Дубановіч: Простійше до зера!). Тим ближше буде до зера, чим більше нагальний буде опір панів. В тій салі вже говорено про ліпшу ціну. Але коли одна сторона йде на повалення закону, то нічого дивного, що й друга сторона йде наперед, а деякі дійшли вже до зера. Лякаються, що коли поведінка панів не зміниться, то прийде час, що земельні власники муситимуть віддати землю з доплатою.

Пос. Квасінські (П. П. С.) признав потребу зем. реформи, з огляду на нужду села. Та при переводженні зем. реформи рілні робітники повинні бути трактовані спеціально. Ціни при приватній парцеляції не повинні бути вищі, як при державній. Заспокоюючи потреби сільського населення, не слід забувати, що Польщу не заселяють тільки Поляки, але також Українці і Білорусини. Український і білоруський селянин мусить так само скористати зі зем. реформи, як польський хлоп.

Не можна допустити до того, щоб українському й білоруському населенню забирали вартість праці, щоб там насаджувало колоністів. Не вільно нам того робити, якщо хочемо вдержати ті землі для Польщі. Сумніння демократичної Польщі, сумніння всіх людей, що люблять державу, мусять порушитися і за уоподібнення України і Білорусинів: Треба боронити „кресів“ перед впливами комуністів. Віддаючи голос за законом про парцеляцію й осадництво, неспісний роблять спробу, чи ділчачі земель господарити на помісних їм землях.

Пос. Рогоуля (Білоруський клуб) підніс, що закон про парцеляцію й осадництво є пересажуний польським шовінізмом, що він грабить непольські територіальні народи в користь польського урядника, жовіра і хлопа і тому заявився проти нього.

Пос. Маківка (Український Клуб) зазначив, що на українських землях, прилучених до Польщі, революційні здобутки селян знищено. На етнічно польським терені неосвідомлені польські хлопці далися ужити за оруддя колонізації. Вони підпали під вплив людей злід темної влади. Становище обшарників піддержала фактично вся лівниця, а особливо „Визволення“ і ППС. Єдиним виходом є виваєнення без відшкодування при збереженні за зем. власниками 40 гект. Зі створеного зем. запасу повинні бути доповнені селянські господарства до норми 15 гект., а де ґрунта гірші до норми 25 гект. (Промову пос. Маківки подамо в цілості в найближчих днях).

Пам'ятаймо! Рідня Школа — це на-родна фортеця, це великий захист у добі диколітти!

На допомогу „Голодному Селу“.

Бюлетень Красного Комітету Допомоги „Голодному Селу“.

Ч. 12. червень. 1925 р.

Організаційний рух.

Зорганізувались повітові Комітети допомоги „Голодному Селу“ в Городку Ягайлонським під головуванням о. Е. Роздольського, в Устриках Долішніх під головуванням д-ра О. Пеленського, у Крайці під головуванням о. В. Матковського, в Глинках під головуванням д-ра Рибаків, в Радивиліві на Волині під головуванням Лемешука.

Призначення допомоги.

Красний Комітет поділяв такі допомоги: Громаді Гравіка повіт Березів 40 дол. і для одного з сіл повіту Любачівського призначено повітового Комітету допомоги „Голодному Селу“ в Любачеві 40 дол.; для цих обох громад відносно до жертводавців (Український Комітет Допомоги в Скентон-Па) допомога признана в формі безпроцентової позички з тим, щоб гроші ці по поверненні були призначені на заснування кооперативної установи в тих селах; в розпорядження любачівського комітету 400 дол. громаді Добрачичів пов. Сокаль 200 золотих; для присілку Фенчералів громади Зелена повіт Надвірня 200 дол.; в розпорядження повітового Комітету в Городку Ягайлонським 500 дол.; громаді Фірдевіка коло Буска 200 дол., громаді Рибно в Слобідка пов. Косів 150 зол., останнім двома громадами допомога приділена в формі безпроцентових позичок; в розпорядження Комітету в Радивиліві на Волині: 1000 золотих.

Становища в суд. повіті Устрики Долішні.

В минулому році був у повіті такий недорід, якого найстарші люди не пам'ятають, в наслідок чого найбагатші господарі випродували свою худобу, щоб купити кукурудзи і інших харчів на прожиток. Відійшли і алідарі, які або не мають що продати або вже випродували, що мали — голодують і не їдять по 2—3 дні. В деяких селах як: Устїянова, Лобоза, Соколов, Воля, Соколов і Соліні цілі сім'ї лежать опухлі з голоду. Поміч з боку держави майже німа. Подрібний стан з кожного села представляється ось як: В Соколові Воля голодуючих 36 родин, в Середній 28 родин, Соколім 35 родин, в Радімі 23 родин, в Соліні 41 родин, Лодні 27, в Давнячій Долішній 15, Телешинській Ошваровій 10, Лобозів 19, в Жодобку 15, Телешинській Східній 22, в Гопіачку 12, Гоголів 13, Радімі 18, Устїяновій 47 родин, Романовій Воля 15, Устриках 38, в інших, як Береги, Ліщоваті, Чорна, Задвір'ю, Мочарі, Бандрів народоний, Давняч, Ялове, Ясін, Замляне, Стефкова, Дашіла є по кілька родин, які зовсім не мають що в рот вложити і конечно потребують негайної помічі.

В 29 громадах є двори тільки в Радімі, Гоголів, Чорній, Телешинській Східній, Лобозів, Середній, Ліщоватій, Устїяновій, Радімі, Стравичку, Соколім, Дашині, Соліні і Устриках, від яких наш селянин жално не має помічі, але які його експлуатують у всякий спосіб, а за роботу денно на „своїм харчі“ дають від 30—50 грошів. На зарібки ідуть на виїжджають ані до Америки ані до Франції, бо до Америки потрібно великих сум, а до Франції не хотять, не маючи довіри. Люде громадами приходять до міста і тут за кусник хліба приносять воду Жидів або рубують дрова.

Наше селянство після голоду минулого року стоїть перед обличчям нової катастрофи: повіні

